

PREJAVY POLITICKÉHO ANTISEMITIZMU V NITRIANSKEJ ŽUPE
V OSEMDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA

PETRA RYBÁŘOVÁ

RYBÁŘOVÁ, P.: Political Antisemitism in the 1880s in Nitra District. *Historický časopis*, 53, 3, 2005, pp. 443–466, Bratislava.

Országos Antiszemita Párt. a new political party, entered the Hungarian political stage in 1883. There were several factors responsible for its establishment: namely the fear of vast influx of Jews from Russia and the case of supposed ritual murder in Tiszaeszlári. The party was successful in the places where there was a decline of the middle class and small landowners and also in the communities where the Jews became leaseholders. Nitra district became famous for two names: a priest and a member of parliament: Ferenc Komlóssy and Ignác Zimándy. The study deals with open aggression against Jews and with the spread of ideas of political antisemitism among the ethnically diversified inhabitants in the Nitra district.

History. Hungary. Political Antisemitism in the 1880s in Nitra District.

Slovo „antisemitizmus“ použil po prvý raz nemecký novinár Wilhelm Marr v *Allgemeine Zeitung des Judenthums* z roku 1879. Z etymologického hľadiska je zavádzajúci, keďže Židia nie sú jedinými príslušníkmi skupiny semitských národov, napriek tomu sa zaužíval a dnes sa všeobecne chápe ako protižidovský postoj či hnutie. Termín mal v čase svojho vzniku odlišiť nábožensky motivovanú nenávisť voči Židom od jej novej formy, ktorá vychádzala z moderného sociálneho prostredia.¹ Nezanedbateľným cieľom nového slova bolo tiež úsilie považovať, respektíve povýšiť protižidovskú nenávisť na ideológiu, podobne ako „liberalizmus“ alebo „konzervativizmus“.²

Moderný antisemitizmus 19. storočia nadviazal na kresťanský antijudaizmus, ale vplyvom modernizácie a najmä vzájomného vzťahu liberalizmu a nacionalizmu nadobudol novú kvalitu. Antisemitizmus sa stal politickou témou a jeho predmetom asimilovaný Žid ako dôležitý nositeľ modernizácie, a tým nepriateľ konzervatívnych kruhov spoločnosti. Keďže podobne ako nacionalizmus aj antisemitizmus využíval obraz nepriateľa a „tých druhých“, možno hovoriť o ich vzájomnej súčinnosti. Gerald Messadié dokonca tvrdí, že „nacionalistický antisemitizmus [...] vyklíčil z koncepcie „štát je národ“, ktorú formulovala Veľká francúzska revolúcia. Na nejaký čas ustúpil do pozadia pod tlakom židovskej emancipácie, potom sa však v priebehu celého 19. a 20. storočia stále väčšou silou zmocňoval celej Európy, až vyvrcholil v šoa (holokaust)“.³

Snaha o „národnú očistu“ nebola vlastná len tzv. národným štátom a krajinám, usilujúcim sa vytvoriť národný štát, ale tiež národom bez vlastnej štátnosti. V habsburskej monarchii emancipujúce sa etniká odmietali prijať medzi seba Židov z dvoch protichodných dôvodov: z ich údajného nedostatku vlastenectva/národovectva a naopak prí-

¹ RANKI, V.: *The Politics of Inclusion and Exclusion. Jews and Nationalism in Hungary*. New York 1999, s. 14. G. Messadié považuje okrem „kresťanského antijudaizmu“ za vhodné používať termín antisemitizmus na označenie politickej a náboženskej nenávisť voči židovskej populácii v antickom Grécku, kým na pomenovanie prenasledovania Židov kresťanmi používa termín antijudaizmus. MESSADIÉ, G.: *Obecné dejiny antisemitizmu*. Praha 2000, s. 15.

² *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. Vol. 1, Oxford 2001, s. 542.

³ MESSADIÉ, G.: c. d., s. 13–14. Porov. tiež HOLZ, K.: *Nationaler antisemitismus*. Hamburg 2001.